

l'Ateneu Enciclopèdic i Popular de Barcelona, l'any 1910. Les imatges de l'excursió mostren el viatge del grup des de Barcelona a Empúries per mar, i el desembarcament en terra dels visitants, com el grup visita les ruïnes, en les quals Puig i Cadafalch fa el paper de guia turístic donant explicacions científiques i històriques del lloc. Aquestes fotografies són una mostra dels moviments culturals i socials d'aquesta dècada de principi de segle. La forma de vestir, de viatjar, o el comportament que mostren les imatges recollides per Josep Esquirol configuren un estudi gràfic molt útil per entendre els moviments i l'entorn social, cultural i econòmic del qual eren centre les Ruïnes d'Empúries, com a novetat del moment.

El tercer bloc és el que es troba integrat per les fotografies dels edificis més antics de Sant Martí d'Empúries. En les imatges es mostra la construcció, la forma i la distribució antiga dels carrers, els habitatges i els edificis públics. La Casa gran, situada davant de l'església, era, segurament, l'antic Ajuntament del poble. Una vista de lluny del poble d'Empúries emmurallat ens mostra els dos edificis que sobresurten: l'Ajuntament i l'Església, que en aquella època tenia situat el cementiri al davant, amb nínxols de junta, com el cementiri marí de l'Escala. Finalment, es recull la construcció de la Casa Forestal, datada el 1908. Les fotografies dedicades a aquesta construcció mostren des del treball a l'obra dels diferents constructors fins al dinar dels treballadors celebrant la coberta de la teulada. Aquestes fotografies són un important document d'història local, ja que els protagonistes i el mestre d'obres, el fuster, el manobre o el carreter, són personatges escalencs. L'última fotografia és la Casa Forestal totalment acabada. A la contraportada de la carpeta «Empúries» hi apareix el mateix Josep Esquirol dins les ruïnes.

La tercera carpeta d'aquesta col·lecció és a la venda, al preu de tres mil pessetes. L'Arxiu Municipal de l'Escala i la comissió de fotografia «Amics de Josep Esquirol» tenen la intenció de publicar dues carpetes més amb els temes de «Pobles de l'Empordà» i «Oficis Antics». Aquestes publicacions, però, depenen de les possibilitats pressupostàries de l'Ajuntament. En aquests moments s'ha esgotat la primera de les carpetes publicada, que recollia imatges de la distribució antiga dels carrers escalencs i de la platja de les Barques, l'antic port de l'Escala.

Montserrat Pous

L'emigració dels ganxons

YÁÑEZ, César

Sortir de casa per anar a casa
Col·lecció Estudis Guixolencs
Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
Sant Feliu de Guíxols, 1992

Suposem que una bona manera de parlar d'un llibre d'història és la de començar per dir-ne quelcom del seu autor. Conèixer la personalitat de l'historiador és almenys tan important com saber les dades que ens dona el seu llibre.

César Yáñez és un jove professor de la Universitat de Barcelona, d'origen xilè, que ha après l'ofici d'historiador a Catalunya. No hi ha dubte que la seva procedència i condició d'alguna manera ha influït en l'interès pel fenomen migratori.

D'orientació bàsicament realista, historiogràficament parlant, ha basat la seva tesi en el moviment migratori entre Catalunya i Amèrica i en l'anàlisi de les dades econòmiques i socials, i fa una incidència especial en la vinculació estructural entre l'economia de la costa catalana i les colònies antillanes, que afavorí ensem l'emigració vers aquells països, durant el s. XIX. I dins d'aquesta costa, ha estudiat especialment el cas de Sant Feliu de Guíxols. De manera que, personalment i afectiva, ha

quedat atrapat pels llaços dels ganxons i per la bellesa del que resta del seu patrimoni natural, i així hem de subratllar la seva identificació amb la població de la costa.

Ja fa alguns anys que, treballant en la tesi doctoral, arribà a l'Arxiu Històric Municipal guixolenc on trobà un fons documental ric i suficient com per haver-hi de tornar sovint.

Així sorgí la idea de fer un resum de l'emigració de guixolencs a Amèrica, quan els Tallers d'Història decidissin de treballar el tema.

Aquest volum, doncs, s'ha d'emmarcar en el context de tota una sèrie d'activitats a l'entorn del tema d'Amèrica-Sant Feliu, de les quals la *Revista de Girona* en publicà la crònica.

Aquest llibre consta de dues parts ben diferenciades. La primera, ofereix un marc més ampli, d'àmbit català, que té en compte les aportacions precedents sobre el tema de les relacions Catalunya i Amèrica, que permet de situar el tema de l'emigració en el seu context, per després desenvolupar plenament el cas de l'emigració guixolenc.

La segona, conté una llarga i detallada nota sobre les fonts documentals i bibliogràfiques utilitzades en el seu treball i, com a apèndix, un catàleg de gairebé dos mil noms de guixolencs que emigraren a Ultramar —entre 1824 i 1862, fonamentalment—, aportant dades sobre la professió, edat, destinació i data de l'emigració i la seva font.

Després de dissenyar un marc històric més general, Yáñez estudia el volum/quantia de l'emigració de guixolencs a Amèrica, situa entre 1835 i 1862 la seva màxima intensitat i explica la causa del seu inici: la R.O. de 10 de juliol de 1835 que en facilità la sortida.

Un estudi estadístic de les característiques econòmiques i socials (composició en percentatges per sexe, estat civil, professió i edat) precedeix l'anàlisi de llur des-

tinació en funció de les rutes de navegació.

L'emigració guixolenc a les Antilles i Nova Orleans, on els circuits comercials, a l'entorn del cotó nord-americà, tenien el seu centre.

Tot aquest estudi previ, quantitatiu, serveix a l'autor per arribar a l'última qüestió d'aquesta primera part —no cal dir que interessantíssima per a nosaltres— on, interpretant les dades anteriors, busca una explicació o solució raonable al perquè i al com de l'emigració guixolenc durant el segle XIX, en unes circumstàncies econòmiques de la població que, de moment, no n'expliquen suficientment la causa. La manufactura del suro encara oferia ocupació.

La superació d'aquesta paradoxa rau, segons Yáñez, en una decisió presa en el si de la família. Obeïa a una estratègia familiar, sabent per endavant què farien exactament a Cuba o a Puerto Rico, i amb qui treballarien.

Així doncs, els emigrants guixolencs no empraven una aventura incerta per motius d'indigència o necessitat, sinó per una estratègia perfectament planificada entre els familiars residents encara a Sant Feliu, i els altres membres familiars pioners que ja s'havien establert a l'altre costat de l'Atlàntic.

Ens trobem, per consegüent, davant d'una interpretació enraonada que explicaria molt versemblantment la causa principal de l'emigració de ganxons a Amèrica al

segle passat, i, doncs, d'un autèntic estudi històric.

Tanmateix, no per això deixa d'haver-hi punts foscos o aspectes insuficientment estudiats. Ens referim, és clar, a la manca d'un treball de recerca més profund i complet sobre l'economia local, essencialment sobre la manufactura tapera, per poder establir amb més seguretat els supòsits econòmics sobre els quals es fonamenta la seva interpretació.

D'altra banda, caldria investigar més el moviment demogràfic dels anys forts de la davallada de població, entre 1834 i 1837, per establir més científicament les causes d'aquella caiguda tan notòria i sobtada de la població.

En el llibre que comentem, hi manca també una visió global de la societat ganxona de l'època estudiada, puix que es tracta tan sols de l'anàlisi d'un segment especialitzat de la nostra història local.

Totes aquestes omissions en la recerca de Yáñez, no les imputem al seu autor, sinó que les comentem perquè es prengui consciència que subsisteixen aspectes de la nostra història que resten oberts a posteriors aportacions segons la nova documentació que hom addueixi.

En la segona part, César Yáñez detalla les fonts documentals que ha consultat a l'Arxiu Històric de Sant Feliu i al Provincial de Girona (protocols notariais, sobretot), i finalitza el llibre amb el catàleg o

llista d'uns dos mil guixolencs que emigraren durant aquell període amb les connotacions més significatives (nom i cognoms, edat, destinació, data d'emigració, professió i font de la notícia). Aquesta darrera part —la llista dels guixolencs que emigraren a Amèrica— constitueix un atractiu per al gran públic guixolenc, que fàcilment pot reconèixer algun avantpassat seu entre els dos mil noms enregistrats, o bé pot aportar a l'Arxiu una nova dada, si la hi troba a faltar.

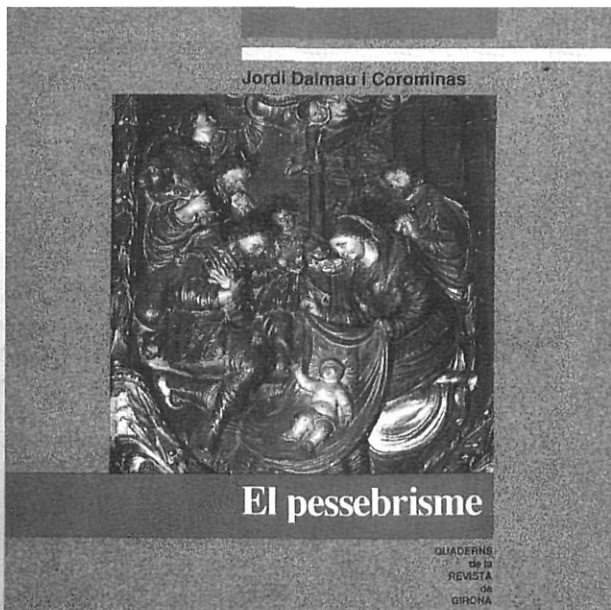
Tenim a les mans, doncs, un llibre d'investigació i d'interpretació històrica segons el bon ofici après per l'autor a les nostres universitats i sota el guiatge dels millors mestres, per al qual s'ha emprat una metodologia ben correcta.

Es tracta d'un llibre que ha enriquit més la història local de Sant Feliu de Guíxols, i que, per tant, val la pena de llegir.

Tanmateix, com és normal, amb aquesta bona aportació de Yáñez no s'ha exhaurit el tema de l'emigració en massa de guixolencs cap a Amèrica al segle passat, sinó que cal continuar la recerca, aprofundir-la i completar-la, i estudiar tots aquells aspectes encara poc coneguts.

El pròleg —breu, però dens— del professor Jordi Nadal, mestre de César Yáñez, ens convida a fer-ne una lectura pausada i reflexiva.

Àngel Jiménez

Escrit des de dintre els pessebres,
a l'ull de la història petita i entranyable,
el llibre descobreix una activitat rica i plural,
difícil de veure quan cada Nadal ens mirem
els pessebres només per una finestra.

18 GUIES

EL PESSEBRISME

Jordi Dalmau i Corominas

39 QUADERNS DE LA REVISTA DE GIRONA

Diputació de Girona
Caixa de Girona

Quaderns de la Revista de Girona